

AMOS
OZ

Jidáš

román

PASEKA

Amos Oz
Jidáš

AMOS
OZ
Jidáš

NAKLADATELSTVÍ PASEKA

PŘELOŽILY LENKA BUKOVSKÁ A MARIANA FISHER

Vychází s podporou
Ministerstva kultury České republiky
a Velvyslanectví Státu Izrael

JUDAS

Copyright © Amos Oz 2014

All rights reserved

Translation © Lenka Bukovská, Mariana Fisher, 2016

ISBN 978-80-7432-769-8 (váz.)

ISBN 978-80-7432-825-1 (epub)

ISBN 978-80-7432-827-5 (mobi)

ISBN 978-80-7432-826-8 (pdf)

Deborah Owenová

*Hle, po mezi tu prchá zrádce lživý
kámen po něm vrhá mrtvůj a ne živý*

NATAN ALTERMAN,
„Zrádce“, z knihy *Radost chudých*

1

Tento příběh se odehrál v zimě na přelomu let 1959 a 1960. Je to příběh o omylu a touze, milostném zklamání a nezodpovězené náboženské otázce. Na některých domech jsou ještě patrné stopy války, která před deseti lety rozdělila město na dvě části. Zvečera k vám zpoza zavřených okenic mohou dolehnout vzdálené tóny akordeonu či rozmarná melodie foukací harmoniky.

V mnoha jeruzalémských bytech visí v obývacím pokoji Van Goghova *Hvězdná noc* nebo *Cypřiše*, v ložnici leží na podlaze slaměné rohože a na kraji matrace přikryté přehozem s orientálním vzorem a doplněné hromádkou polštářků spočívá hřbetem vzhůru otevřený *Doktor Živago* či poslední román S. Jizhara *Dny Ciklagu*. Večer co večer hoří v naftových kamínkách modrý plamen. Z vázy zhotovené z pláště dělostřeleckého granátu, nezbytné dobové dekorace řady domácností, vyrůstá v koutě místnosti svazek suchých větviček připomínající trnovou korunu.

Šmuel Aš přerušil začátkem prosince studium na univerzitě a chystal se z Jeruzaléma odjet – jednak kvůli nešťastné lásce, jednak kvůli bakalářské práci, která uvázla na mrtvém bodě, ale především proto, že finanční situace jeho otce se výrazně zhoršila a Šmuel si musel najít práci.

Byl to asi pětadvacetiletý, stydlivý a citlivý mladík statné postavy s plnovousem, socialista a astmatik. Snadno se nadchl a ještě snáz ho nadšení zase opouštělo. Měl mohutná ramena, krátký a silný krk a podobně vypadaly i jeho prsty – byly tlusté a krátké, jako by jim chyběl jeden kloub. Z každého póru na obličeji i krku mu svéhlavě vyrůstal zakroucený vous připomínající drátěnku. Nebylo poznat, kde končí plnovous a kde začíná hustý kudrnatý porost na hrudi a divoce se vlnící vlasy. V létě i v zimě budil dojem, že je rozčilený a zpcený. Zblízka však pozorovatele čekalo příjemné překvapení, protože Šmuelova kůže nevydávala

nakyslý pach potu, nýbrž jemnou vůni dětského zásypu. Mladík se snadno zapálil pro nové myšlenky, pokud působily duchaplně a obsahovaly nějaký paradox. Míval také sklon rychle se unavit, za což pravděpodobně mohlo jeho astma nebo zvětšené srdce.

Nikdy neměl daleko k slzám, což ho přivádělo do rozpaků a někdy se za to přímo styděl: stačilo, aby na něj koťátko, které přišlo o matku a naříkalo za zimní noci u plotu, upřelo odzbrojující pohled a jemně se mu otřelo o nohu, a mladíkovi se ihned zamžil zrak. Když se v kině Edison na konci jakéhosi průměrného filmu na téma samoty a zoufalství projevil zatvrzelý protagonista náhle nesobecky, Šmuelovi v tu ránu vstoupily do očí slzy a hrdlo se mu stáhlo dojetím. A když u východu z nemocnice Šaarej Cedek spatřil neznámou hubenou ženu s dítětem, jak tam stojí, objímají se a vzlykají, okamžitě bylo do breku i jemu.

V té době byl pláč vyhrazen jen ženám. Mužské slzy budily odpor či dokonce znechucení, asi jako vousy rašící na bradě staré ženy. Šmuel se za svou slabost styděl a usilovně se ji snažil přemáhat, ale bylo to marné. V skrytu duše se za tu přecitlivělost sám sobě vysmíval, dokonce se už smířil s myšlenkou, že ho kvůli jeho nedostatečné mužnosti nejspíš čeká prázdný a bezcílý život.

Udělal jsi něco kromě toho, že jsi podlehl soucitu? znechuceně se ptával sám sebe. To kotě jsi přece mohl zabalit do kabátu a odnést domů. Kdo ti v tom bránil? A té plačící ženě s dítětem jsi mohl nabídnout pomoc. Nebo posadit dítě s knížkou a sušenkami na balkon a se ženou si sednout v pokoji na postel a promluvit s ní o tom, co se stalo a jestli pro ně můžeš něco udělat.

Pár dní předtím, než ho opustila, mu Jardena řekla: „Jseš jako neposedné štěně, co v jednom kuse pobíhá kolem, dokonce i vsedě vypadáš, jako by ses honil za vlastním ocasem. A pak se zase začneš chovat úplně opačně a celé dny jen trčíš v posteli jako nevětraná peřina.“

Měla tím na mysli jednak Šmuelovu věčnou únavu a jednak neklid, který se projevoval ve způsobu jeho chůze – bez ustání totiž budil dojem, že se co nevidět rozběhne. Schody bral jediné ztečí a po dvou. Rušnou ulici přecházel zásadně našikmo, chvatně, nebojácně a bez rozhlížení, jako by se vrhal do rvačky, kudrnatou hlavu s plnovousem bojovně vysunutou vpřed, tělo předkloněné. Jeho nohy jako by se bály zůstat pozadu, aby jim Šmuel nezmizel za příštím rohem, a tak ze všech sil pronásledovaly trup, který zase stíhal hlavu. Celý den se stále někam horečně hnal a popadal dech, ne proto, že by měl strach, aby nepřišel pozdě na přednášku nebo na schůzi, ale protože neustále toužil být už se vším hotov, úkoly pro daný den si odškrtnout ze seznamu a konečně se vrátit do klidu svého pokoje. Každý den mu připadal jako vyčerpávající překážková dráha, která začínala ráno vytržením ze spánku a končila večer návratem pod peřinu.

Nadšeně řečnil a dělal přednášky každému, kdo ho byl ochotný poslouchat, zvláště pak přátelům z kroužku socialistické obnovy: s chutí vysvětloval, podporoval, nesouhlasil, vyvracel a přicházel s novými pohledy. Mluvil dlouze a s potěšením, ostře a směle. Když však měl vyslechnout odpovědi a myšlenky ostatních, rázem ho přepadla netrpělivost, nesoustředěnost a taková únava, že se mu začaly zavírat oči a rozčepýřená hlava mu klepala na hrud'

I před Jardenou se rád pouštěl do plamenných proslovů, ve kterých potíral předsudky a bořil konvence, z předpokladů vyvozoval závěry a ze závěrů předpoklady. Když však promluvila ona, většinou se mu už za chvíli začala klížit víčka. Vyčítala mu, že ji neposlouchá, a on to popíral, jakmile ho ale požádala, aby zopakoval, co právě řekla, změnil téma a rozhovořil se například o jakémsi omylu, kterého se dopustil Ben Gurion. Byl dobrosrdečný, nesobecký, jemný a tvárný jako vlněná rukavice, každému

vždy ochotně vyhověl, ale měl zároveň sklon ke zmatkovaní a scházela mu trpělivost: zapomínal, kam si dal druhou ponožku, co po něm vlastně chtěl jeho domácí nebo komu půjčil poznámky z přednášek. Na druhou stranu se nikdy nespletl, měl-li přesně citovat, co pronesl Kropotkin o Něčajevovi po jejich prvním setkání a co o něm prohlásil o dva roky později, nebo kdo z Ježíšových učedníků toho namluvil nejméně.

Přestože se Jardeně líbila Šmuelova živost, bezradnost i to, že povahou připomínal velkého přátelského psa, který se k člověku nadšeně vrhne, otře se o něj a poslintá mu kolena, rozhodla se s ním rozejít a přijmout nabídku k sňatku od svého předchozího přítele, pilného a málomluvného hydrologa Nešera Šereševského, odborníka na zachycování dešťové vody, který uměl předvídat téměř všechna Jardenina přání. K narozeninám podle občanského kalendáře jí koupil pěkný šátek na krk a k těm podle kalendáře hebrejského, jež následovaly o dva dny později, jasně zelený orientální kobereček. Pamatoval si dokonce i data narozenin jejich rodičů.

2

Asi tři týdny před Jardeninou svatbou propadl Šmuel zoufalství ze své bakalářské práce na téma „Ježíš očima Židů“, do níž se předtím pustil s nesmírným zápalem, uchvácen odvážnou myšlenkou, která mu prolétla hlavou jako náhlé vnuknutí, když si téma vybíral. Jakmile se jím však začal zabývat podrobněji a probírat se prameny, rychle zjistil, že na oné úžasné myšlence není vůbec nic nového a že tiskem vyšla ještě předtím, než se narodil, na počátku třicátých let v poznámce pod čarou k článku, jehož autorem byl Šmuelův význačný učitel, profesor Gustav Jom-Tov Eisenschloss.

Také v kroužku socialistické obnovy propukla krize: skupinka se pravidelně setkávala každou středu o osmé večer v začouzené kavárně s nízkým stropem v jedné ze zapadlých uliček čtvrti Jegija Kapajim. Někdy se tu nad partičkou vrhcábů scházeli řemeslníci, instalatéři, elektrikáři, malíři pokojů či tiskařští dělníci, a na členy kroužku proto kavárna působila patřičně proletářsky. Fasádníci a opraváři rádi si k nim sice nepřisedli, ale tu a tam se někdo z nich na cosi zeptal či utrousil nějakou poznámku, nebo naopak některý z členů kroužku vstal a odvážně došel k hráčskému stolku, aby zástupce dělnické třídy požádal o oheň.

Po dlouhém okolkování se téměř všichni členové kroužku smířili se závěry XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu, jež se týkaly odhalení Stalinovy hrůzovlády, zároveň se však zformovala skupinka, která po soudruzích důrazně požadovala, aby přehodnotili nejen svůj oddaný postoj ke Stalinovi, ale také vztah k samotné diktatuře proletariátu, jak ji formuloval Lenin. Dva členové zašli dokonce tak daleko, že Marxovy myšlenky z mladických let použili k tomu, aby zpochybnili neotřesitelnost jeho pozdějšího učení. Když se Šmuel pokoušel názorový spor zmírnit, prohlásili čtyři ze šesti soudruhů, že se rozhodli odtrhnout a založit vlastní buňku. Mezi čtveřicí odpadlíků byly i jediné dvě členky kroužku, bez nichž celý podnik ztrácel smysl.

Téhož měsíce prohrál Šmuelův otec mnohaletý soudní spor, který vedl se svým dávným společníkem v malé haifské firmě (Racek s. r. o., kartografie a letecká fotografie). Šmuelovi rodiče byli nuceni přestat synovi vyplácet měsíční kapesné, z něhož žil od začátku studia. Mladík tedy sešel na dvůr domu ve čtvrti Tel Arza, kde měl pronajatý pokojík, za přístřeškem na popelnice sebral pár kartonových krabic a začal do nich skládat své knihy, šatstvo a osobní předměty. Zatím však neměl ponětí, kam by se mohl přestěhovat.

Večer se často malátně jako medvěd, kterého vyrušili ze zimního spánku, potloukal ulicemi smáčenými deštěm. Brázdil třídy v centru města, v chladu a větru téměř liduprázdné, a jeho chůze neměla daleko k těžkopádnému běhu. Několikrát zůstal po setmění nehnutě stát v dešti v jedné z uliček čtvrti Nachalat Šiv'a a zíral na železná vrata domu, ve kterém bydlívala Jardena. Občas ho nohy zanesly do odlehlých a neznámých zimních čtvrtí jako Nachlaot, Bejt Jisrael, Achva nebo Musrara, kde co chvíli šlápl do kaluže nebo musel obcházet větrem převrácené popelnice. Rozčuchanou hlavu měl vysunutou vpřed, jako by chtěl někoho nabrat na rohy, a párkrát málem narazil do betonové zdi, která oddělovala izraelskou a jordánskou část Jeruzaléma.

Na okamžik se zastavil a roztržitě si prohlížel zohýbané cedule, které na něj mezi rezavými klubky drátů varovně volaly: *Stůj! Hranice! Pozor, miny! Nebezpečí – území nikoho! Vstupujete do zóny, která je pod palbou nepřátelských ostřelovačů!* Nerozhodně hleděl z jedné na druhou, jako by měl před sebou pestrý jídelní lístek, ze kterého si má vybrat.

V dešti se takhle toulal téměř každý večer. Byl promoklý až na kost, z neupraveného plnovousu mu kapalo, chvěl se zimou i zoufalstvím, dokud konečně vyčerpaný nezalezl zpátky do postele a nezůstal v ní až do následujícího večera; snadno se unavil, pravděpodobně kvůli svému zvětšenému srdci. Se soumrakem opět ztěžka vstal, navlékl si kabát, který od předešlého večera nestačil uschnout, a nechal nohy, aby jej znovu zanesly až na kraj města, do čtvrtí Talpilot a Arnona. Teprve když narazil na závoru kibucu Ramat Rachel a podezřívavý strážný na něj namířil svítilnu, vzpamatoval se a nervózním, chvatným krokem, který se podobal útěku, zamířil zpět domů. Po návratu zhltl dva krajíce chleba se sýrem, shodil ze sebe mokré šaty, zalezl pod peřinu a dlouho se marně pokoušel zahřát. Nakonec usnul a spal až do dalšího večera.

Jednou se mu zdálo, že měl schůzku se Stalinem. Došlo k ní v nízké zadní místnosti začouzené kavárny, kterou navštěvoval kroužek socialistické obnovy. Stalin uložil profesoru Eisenschlossovi, aby Šmuelovu otci pomohl z finančních potíží, a Šmuel pak kdovíproč stál se Stalinem na střeše kláštera Nanebevzetí Panny Marie na hoře Sion a ukazoval mu Zeď nářků, jež zůstala za hranicí v jordánské části Jeruzaléma. Za žádnou cenu nedokázal pod vousy se uculujícím Stalinovi vysvětlit, proč Židé zavrhli Ježíše a dosud se k němu tvrdošijně obracejí zády. Nakonec se ve snu mihla vyzáblá postava Nešera Šereševského, který dal Stalinovi kňučící štěně v plechové krabici. Kňučení Šmuela probudilo, a ani pak se nemohl zbavit nejasného pocitu, že složitě vysvětlování všechno jenom zhoršilo, protože vzbudilo Stalinův posměch a podezření.

Do okna pokoje se opíral déšť a vítr. Plechové umyvadlo zavěšené venku na balkonové mříži vydávalo před rozedněním, když bouřka zesílila, duté rány, jak naráželo do zábradlí. Odkudsi zdálky, možná ze dvou různých míst, se celou noc ozýval štěkot dvojice psů, který chvílemi přecházel ve vytí.

Šmuel uvažoval o tom, že by z Jeruzaléma odešel a našel si nějakou nenáročnou práci někde daleko, třeba jako noční hlídač v novém městě, které, jak se doslechl, vyrůstalo v poušti u hory Ramon. Mezitím však dostal svatební oznámení: vypadalo to, že Jarden a její oddaný hydrolog, odborník na zachycování dešťové vody Nešer Šereševský se svatbou pospíchají. Nepočkali dokonce ani na jaro. Šmuel se rozhodl překvapit novomanžele i svatebčany a pozvání přijmout – navzdory společenským pravidlům se dostaví, hlučný a veselý, samý úsměv a přátelské poplácávání po ramenou, nečekaně se objeví přímo uprostřed obřadu, jehož se měla zúčastnit pouze nejužší rodina a nejbližší přátelé, bez váhání se připojí i k oslavě,

dokonce přispěje svou troškou k zábavě a předvede svou vyhlášenou imitaci profesora Eisenschlosse.

Ve svatební den ráno však dostal silný astmatický záchvat a jen taktak se dovlekl na středisko, kde se mu marně snažili pomoci inhalátorem a různými protialergickými léky. Když se jeho stav zhoršil, odvezli ho do nemocnice Bikur cholim.

Jardenin svatební den tak Šmuel strávil na nemocničním lůžku a celou její svatební noc nesundal z obličeje kyslíkovou masku. Nazítří se rozhodl, že nebude déle čekat a Jeruzalém co nejdříve opustí.

3

Na počátku prosince, kdy v Jeruzalémě začal lehce padat sníh s deštěm, oznámil Šmuel profesoru Eisenschlossovi a dalším učitelům na katedrách historie a religionistiky, že přerušuje studium. Venku ve vádí se válely cáry mlhy, které připomínaly špinavou vatu.

Profesor Gustav Jom-Tov Eisenschloss byl menší, podsaditý muž se silnými brýlemi, jejichž skla připomínala dna půllitrů, a prudkými a rozhodnými pohyby se podobal kukačce vyletující z nástěnných hodin. Když uslyšel o Šmuelově záměru, celý se vylekal.

„Ale jak to?! To snad ne! Co to do vás najednou vjelo?! Ježíš očima Židů! Vždyť se nám tu rýsuje tak plodné pole! V Gemaře! V Toseftě! V midraších! V lidové tradici! Ve středověku! Stojíme před skutečně významným novým objevem! No tak! Nepustíme se přece jenom pomalíčku do rešerší? Bezpochyby si ten neblahý nápad utíkat z boje co nevidět rozmyslíme, nemám pravdu?“

Jen co domluvil, energicky dýchl na brýle a usilovně je čistil zmuchlaným kapesníkem. Pak ke Šmuelovi napřáhl ruku, téměř agresivně ji stiskl a pronesl náhle docela jiným, trochu zjihlým hlasem:

„Ale pokud nedejbože vyvstaly nějaké potíže materiální povahy, jistě by se našel diskrétní způsob, jak získat skromnou podporu.“ Opět Šmuelovi vši silou stiskl ruku, až mu v kostech lehce zaprašťelo, a znovu se rozhorlil:

„Nesmíme se tak rychle vzdávat! Ani Ježíše, ani Židů, a vás také ne! Přivedeme vás zpátky k tomu, co je vaší vnitřní povinností!“

Na chodbě, jen co vyšel z Eisenschlossovy pracovny, se Šmuel nevědomky usmál, vybavil si totiž studentské večírky, na nichž sám vystupoval v roli Gustava „Jontefa“ Eisenschlosse, který míval ve zvyku zničehonic vyskočit jako kukačka na pérku a s každým včetně vlastní ženy hovořil učitelským tónem v první osobě plurálu.

Toho večera naklepal Šmuel na psacím stroji inzerát, ve kterém z důvodu nečekaného stěhování nabízel levně malý bakelitový radiopřijímač Philips, psací stroj Hermes Baby, starší gramofon a asi dvacet desek s vážnou hudbou, jazzem a šansony. Ten pak vyvěsil na korkovou nástěnku u schodů do menzy, jež se nacházela v suterénu Kaplanovy budovy v univerzitním areálu. Kvůli množství jiných vzkazů, zpráv a reklam ho musel připíchnout tak, že úplně zakryl starší, asi pětiřádkový inzerát na modrém lístku, napsaný, jak si Šmuel stačil všimnout, jemným a úhledným ženským rukopisem.

Potom se otočil a tryskem vyrazil k autobusové zastávce před vchodem do univerzitního areálu, kudrnatou beraní hlavu vysunutou vpřed, jako by se dávala na útěk před silným krkem, z něhož vyrůstala. Po pár krocích, právě když míjel bronzovou sochu Henryho Moora, rozložitou a neforemnou ženskou postavu nazelenalé barvy zahalenou do jakési róby z hrubé látky, se však náhle obrátil a rozběhl se zpátky ke Kaplanově budově, k nástěnce vedle schodů do menzy. Krátkými silnými prsty rychle nadzvedl svůj inzerát, aby si mohl několikrát za sebou přečíst to, co před vlastním pohledem pár minut předtím skryl:

NABÍDKA PRÁCE. HLEDÁ SE SPOLEČNÍK

Svobodnému studentovi humanitních věd se vztahem k historii a schopnému vést citlivou konverzaci nabízíme ubytování a skromný měsíční plat, bude-li pět hodin denně dělat společnost sedmdesátiletému nemohoucímu vzdělanému muži se širokým rozhledem. Dotyčný je většinou schopen sám zvládnout základní potřeby a stojí především o partnera pro hovor, nikoli o ošetřovatele. K osobní domluvě se dostavte od neděle do čtvrtka mezi 16. a 18. hod., ul. Rabiho Elbaze 17, Šaarej Chesed (ptejte se na Atalju). Ze specifických důvodů bude uchazeč požádán, aby se předem písemně zavázal k zachování mlčenlivosti.

4

Ulička Rabiho Elbaze ve čtvrti Šaarej Chesed se svažovala a rozevírala do údolí Svatého Kříže. Dům číslo sedmnáct stál až na jejím konci. V těch místech tehdy končila čtvrt i celé město a začínala tu kamenitá pole táhnoucí se k pozůstatkům arabské vesnice Šajch Badr. Rozbitá silnice se hned za posledním domem změnila v prašnou pěšinu, která váhavě klesala do údolí a kroutila se sem a tam, jako by litovala, že vede do takové pustiny, a toužila se vrátit do osídlených míst. Mezitím přestalo pršet. Vršky kopců na západě již pomalu halil soumrak, světlo bylo měkké a svůdné jako příjemná vůně. V dálce na protějším svahu bylo mezi skalami vidět stádečko ovcí a koz s pastýřem zachumlaným do tmavého pláště. Seděl zpříma v dohasínajícím světle pod zamračenou oblohou, nedbal na déšť a nehnutě hleděl z pustého vršku na domy na kraji západního Jeruzaléma.

Dům samotný byl napůl zapuštěn v zemi pod úrovní ulice, jako by se téměř až po okna nořil do svahu. Při pohledu z uličky připomínal Šmuelovi podsaditého člověka se širokými rameny a v tmavém klobouku, který v pokleku cosi hledá v blátě.

Obě křídla rezavých železných vrat se už dávno zkroutila v pantech a vlastní vahou klesla, jako by zapustila kořeny v prachu. Vrata zůstala pootevřená na škvíru širokou právě tak, aby se jí člověk mohl protáhnout a nedotkl se zaseknutých křídel rameny. Nad vraty se do oblouku klenul rezatý železný štít s vyrytou Davidovou hvězdou a nápisem tiskacími písmeny:

VYKUPITEL PŘIJDE K SIJÓNU
Jeruzalém necht' je rychle vystavěn
a vybudován v naší době, amen.

5674

Od vrat sešel Šmuel po šesti plochých, rozpraskaných a nestejně velkých schůdcích na dvorek, který ho už na první pohled okouznil a probudil v něm stesk po místě, jež si nedokázal jasně vybavit. Myslí mu jako stín prolétla nezřetelná, mámivá vzpomínka, tajemný obraz jiných dvorků, o kterých nevěděl, kde se nacházejí ani kdy je spatřil, matně však tušil, že nebyly zimní jako tehle, nýbrž zalité letním světlem. Při té vzpomínce pocítil dojetí, cosi mezi smutkem a rozkoší: jako jediný tón zahrany na violoncello uprostřed tmavé noci.

Dvorek byl obehnaný kamennou zdí do výše člověka a vydlážděný kameny, které léta vyhladila a propůjčila jim načervenalý lesk protkaný šedými žilkami. Tu a tam zazářily na dláždění skvrnky světla. Celý dvůr zastiňoval starý fíkovník a pergola porostlá vinnou révou. Větve a výhonky byly tak hustě propletené, že dokonce i teď, když padalo listí, dokázalo tímto baldachýnem proniknout jen

pár mihotavých světélek, která zlatě tančila po dlaždicích. Budilo to dojem, jako by se tu místo kamenného dvorku nacházel skrytý bazén, po jehož hladině se prohánějí vlnky.

Podél celé zdi a domu i na okenních římsách hořely ohníčky rudých, bílých, růžových, fialových a purpurových pelargoníí. Vyrůstaly z nespočtu rezavých hrnců a vysloužilých konvic i z otvorů v naftových kamínkách připomínajících oční důlky, z věder, misek, plechovek i prasklé záchodové mísy. To vše bylo naplněno hlínou a sloužilo jako květináče. Okna domu chránily mříže a zakrývaly zeleně železné okenice. Zdi byly postaveny z jeruzalémského kamene, z vnější strany neopracovaného. Vzadu za domem a zdí se táhla hustá opona tvořená cypřiši, jejichž zeleň tmavla ve večerním světle téměř až do černa.

Na všem tu spočívalo ticho chladného zimního večera. Nebyl to ten druh průzračného ticha, jež vás zve, abyste se k němu připojili, ale prastaré ticho, které se k vám obrací zády.

Dům měl sedlovou taškovou střechu. Ze štítu uprostřed vyrůstal malý vikýř, trojúhelníková stavbička, která Šmuelovi připomínala stan se seříznutou špičkou. I vikýř měl stříšku z vyrudlých tašek. Šmuel náhle zatoužil bydlet v tom podkroví, schoulit se tam s hromádkou knížek a lahví červeného vína, mít tam kamínka, peřinu a gramofon s pár deskami a nevycházet ven. Nenechat se vylákat přednáškami, debatami ani láskami. Zůstat tam navždycky, nebo alespoň dokud neskončí zima.

Celé průčelí domu pokrývala popínavá mučenka, která se ostrými nehtíky držela hrubého kamene. Šmuel přešel dvorek, na okamžik se zastavil a pohledem přelétl skvrnky světla, jež zůstaly na dlaždicích, a spleť šedých žilek v červeném kameni. Stanul u zeleně natřených dvojkřídlých železných dveří, jimž vévodilo klepadlo v podobě slepé lví hlavy. Čelistmi lev svíral velký železný kruh. Uprostřed pravého křídla dveří se nacházel reliéf se slovy:

Dům Jehojachina Abravanela,
necht ho B-h zachová, aby hlásal,
že Hospodin je přímý

Pod tento nápis někdo dvěma proužky lepicí pásky připevnil krátký, věcný vzkaz napsaný jemným a úhledným ženským rukopisem, který Šmuel znal už z inzerátu v Kaplanově budově. Bez spojky „a“, jen s velkou mezerou dělicí obě jména na něm stálo:

Atalja Abravanelová

Geršom Wald

POZOR, ZA DVEŘMI ROZBITÝ SCHOD

5

„Buďte tak laskav a pojdte dál. Na konci zahrňte doprava. Kráčejte prosím ke světlu, tak se dostanete až ke mně,“ ozval se z hloubi domu starý mužský hlas. Byl hluboký, lehce pobavený, jako by mluvčí příchod hosta právě v tuhle chvíli předvídal a teď se těšil z toho, že se jeho očekávání splnilo. Domovní dveře nebyly zamčené.

Hned u vchodu Šmuel zakopl, předpokládal totiž, že schod za dveřmi povede nahoru a ne dolů. Žádný schod tam vlastně nebyl, místo něj tu stála rozvrzaná dřevěná stolička. Ve chvíli, kdy návštěvníkova noha stanula na jejím kraji, stolička se zvedla jako páka a toho, kdo se o ni svou vahou opřel, se pokusila shodit. Před ošklivým pádem zachránil Šmuela spěch, protože v okamžiku, kdy se pod ním stolička zvrhla, přistával už velkým skokem na kamenné podlaze a jeho kučeravá hlava pospíchala vpřed a svého majitele táhla za sebou do útrob chodby, kde panovala téměř naprostá tma, protože všechny do ní ústící dveře byly zavřené.

Šmuelovo čelo si proráželo cestu jako hlava novorozenice, která se dere porodními cestami ven, a jak pronikal hlouběji do domu, sílil v něm pocit, že podlaha pod jeho nohama není rovná, ale lehce se svažuje: jako by se nejednalo o temnou chodbu, ale o vyschlé řečiště. Jeho nos zachytil příjemnou vůni čerstvě vypraného prádla, saponátu a páry stoupající ze žehličky.

Chodba se na konci rozdělovala a odbočovalo z ní kratší rameno, z jehož konce se linulo světlo, které Šmuelovi při vstupu do domu sliboval pobavený hlas. Zavedlo mladíka do příjemně vyhřáté knihovny s vysokým stropem, pevně zavřenými okenicemi a roztopenými naftovými kamínky, v nichž přívětivě plápolal namodralý plamínek. Jediné elektrické světlo vydávala stolní lampa sehnutá nad hromadou knih a papírů, která jako by se rozhodla osvětlovat právě tyto knihy a zbytek místnosti ponechat v šeru.

Vzadu, mimo kruh hřejivého světla, mezi dvěma kovovými vozíky prohýbajícími se pod nákladem knih, složek, šanonů a tlustých sešitů, seděl stařec a telefonoval. Přes ramena měl přehozen vlněný pléd jako modlitební šál. Byl to nehezský, vysoký a rozložitý, zkroucený muž s hrbem, nosem ostrým jako zobák a bradou zahnutou tak, že připomínala kosu. Z hlavy mu jako stříbřitý vodopád splývala záplava téměř žensky jemných šedých vlasů a zahalovala mu zátylek. Oči se skrývaly pod klenutým, huňatým stařeckým obočím, které vypadalo jako pokryté jinovatkou. I jeho hustý einsteinovský knírek se podobal kupičce sněhu. Aniž přestal hovořit, probodl muž návštěvníka bystrým pohledem. Ostrou bradu měl nakloněnou k levému rameni a levé oko přivřené, zatímco to pravé – modré, kulaté a téměř nepřirozeně veliké – naopak doširoka otevřené. To všechno dohromady budilo dojem, že na mladíka potměšile, pobaveně pomrkává nebo si ho jízlivě a kriticky měří, jako by ho okamžitě prokoukl a bylo mu jasné, co má za

lubem. Po chvilce přestal hosta provrtávat pohledem, pokývnutím hlavy naznačil, že o jeho přítomnosti ví, a pak od něj odvrátil zrak. Přitom se ani na chvíli nepřestal dohadovat po telefonu:

„Ten, kdo je neustále nedůvěřivý, kdo všechny podezírá ze lži a jehož život sestává jen z nekonečného kličkování mezi nástrahami – omluv mě na okamžik, je tu nějaký poslíček, nebo možná řemeslník, kterého jsem si neobjednal.“ S tím přikryl sluchátko rukou, jejíž prsty ve světle lampičky zružověly a téměř zprůsvitněly, takže vypadaly jako prsty ducha. Pak se mu tvář, připomínající hrubou kůru olivovníku, náhle rozjasnila a pod hustým bílým knírem se na okamžik objevil rošťácký úsměv, jako by se mu povedlo si z návštěvníka vystřelit a ten si toho ještě ani nevšiml.

„Posadte se. Tady. Počkejte.“

Pak sňal dlaň ze sluchátka a pokračoval, hlavu s bílou hřívou stále skloněnou k levému rameni:

„Pronásledovaný člověk, ať už trpí proto, že sám udělal ze všech pronásledovatele, nebo že svou ubohou fantazií zaplnil celou armádou nepřátel, takový člověk je nejen politováníhodný, ale navíc i morálně pokřivený: samotné potěšení z toho, že je člověk pronásledován, svědčí o jeho bezcharakternosti. Mimochodem, je jen přirozené, že někoho takového postihne utrpení, samota, nehody a nemoci mnohem spíš než jiné – tedy nás. Kdo je podezřívavý, sám přitahuje neštěstí. Tak jako kyselina rozežírá nádobu, strahuje podezřívavost toho, kdo jí trpí: ve dne v noci se střežit lidí, bez ustání spřádat plány, jak odvrátit nejrůznější komploty a spiknutí, jaký úskok použít, aby člověk už zdálky zvěřil nastraženou sít – to vše je v Talmudu považováno za *avot nezikin* neboli primární druhy škod – tedy škody, z nichž vznikají další škody. A právě ony zapříčiní, že člověk sejde ze světa. Buď tak laskav a měj ještě chvíličku strpení...“

Mrtvolnými prsty znovu zakryl sluchátko a ironickým, okoralým a trochu nakřáplým hlasem tiše oslovil Šmuela: „Ještě okamžik, prosím. Můžete zatím poslouchat, co říkám. I když mladík jako vy jistě žije na docela jiné planetě, nemám pravdu?“

Aniž počkal na odpověď, sundal dlaň ze sluchátka a pokračoval ve svém kázání:

„Na druhou stranu podezření, že je člověk pronásledován, ba dokonce ani nenávist vůči celému lidskému druhu nejsou zdaleka tak zhoubné jako láska k lidstvu, která čpí prastarým pachem potoků krve. Planá nenávist není podle mého názoru zdaleka tak hrozná jako planá láska: milovníci lidstva, rytíři bojující za nápravu světa, ti, kteří nás generaci za generací přicházejí spasit a není před nimi úniku, ti všichni nejsou v podstatě ničím jiným než... No dobře. Dobře. Máš pravdu. To už odbíháme. Však se ještě dostaneme k tomu, abychom si vyjasnili různé druhy spásy a útěchy, teď se mi tu ale zhmotnil rozčuchaný mladík s plnovousem jako jeskynní muž, na sobě má vojenský kabát a nejspíš i vojenské boty. Možná mě přišel naverbovat. Udělejme tu tedy pauzu, jistě se k tomu všemu zase brzy vrátíme. Opět si pohovoříme, příteli, určitě, na to vezměte jed. Co by takoví jako my také dělali jiného? Lovili velryby? Sváděli královnu ze Sáby? Mimochodem, pokud jde o královnu ze Sáby, měl bych soukromý antiroman-tický a v podstatě nepřijatelný výklad verše ‚láska přikrývá všechna přestoupení‘. A při verši ‚lásku neuhasí ani velké vody a řeky ji nezaplaví‘ se mi zase vždycky vybaví zvuk hasičské sirény věstící pohromu. Pozdravuj prosím drahou Žeňu, obejmí ji a dej jí za mě políbení, ale udělej to po mém způsobu, ne tak upjatě, jak to děláš ty. Řekni jí, že zář její tváře mi velice schází. Ne, ne zář tvé tváře, můj drahý, tvoje tvář je ztracený případ. Ano, na shledanou zase někdy. Ne, kdy se vrátí Atalja, to nevím. Žije si po svém a já také. Ano. Na shledanou. Děkuji. Tak jest. Jak říkáš, kéž by.“

Nato se obrátil ke Šmuelovi, který se mezitím po chvíli váhání opatrně posadil do proutěného křesílka, poněkud vratkého, jak zjistil, když se pod váhou jeho rozložitého těla zakymácelo.

„Wald!“ vyhrkl náhle muž velice nahlas.

„Prosím?“

„Wald! Wald! Jmenuji se Wald! A co vy jste zač? Průkopník? Kibucník? Zavítal jste k nám rovnou z galilejských výšin? Nebo jste snad přišel zdola, z Negevské pouště?“

„Jsem odtud, z Jeruzaléma, vlastně jsem z Haify, ale studuji tady. Tedy nestuduji, ale studoval jsem. Doted.“

„Můj mladý příteli, buďte tak laskav a povězte mi: studujete nebo ne? Jste z Haify nebo z Jeruzaléma? Z humna nebo vinařského lisu?“

„Promiňte, hned to vysvětlím.“

„A kromě toho jste, doufám, kladný hrdina. Že ano? Vzdělaný? Pokrokový? Berete se za nápravu světa a nastolení morálky a spravedlnosti? Ideofil-idealista, jako všichni vám podobní, není-liž pravda? Tak spusťte a odhalte své záměry, není nad vhodně pronesené slovo, jak praví kniha Přísloví,“ prohlásil a trpělivě čekal na odpověď – hlavu nakloněnou k levému rameni, jedno oko přivřené, druhé do široka otevřené – jako někdo, kdo odevzdaně vyčkává, až se zvedne opona a začne představení, do něhož nevkládá valné naděje, a ví, že mu nezbude než trpně sledovat, co všechno si postavy na scéně vzájemně provedou: jak nechají jedna druhou klesnout až na dno, pokud malost a ubohost nějaké dno mají, a jakým způsobem na sebe každá z nich přivolá neštěstí číhající pouze na ni.

Šmuel se tedy představil znovu, a tentokrát si dal záležet – sdělil své jméno a příjmení, ne, pokud ví, spisovatel Šalom Aš není jeho příbuzný, pochází z rodiny úředníků a zeměměřičů, z Haify, a studuje, vlastně studoval tady v Jeruzalémě historii a religionistiku, přestože není věřící, to ani náhodou, spíš naopak, ale právě postava Ježíše

Nazaretského ho jaksi... a také Jidáše Iškariotského... duchovní svět chrámových kněží a farizejů, kteří Ježíše odmítli, a to, jak se pohled Židů na Ježíše rychle změnil a z pronásledovaného se stal symbol pronásledovatele a útlaku... On sám v tom spatřuje jakousi paralelu s osudy velkých osobností posledních generací usilujících o nápravu společnosti... Dobře, to je na poněkud delší povídání, doufá, že neruší, přichází totiž ohledně inzerátu týkajícího se nabídky práce, který náhodou zahlédl na nástěnce v Kaplanově budově. U vchodu do menzy.

Při těchto slovech se stařec náhle napřímil, jak jen mu ochrnutí dovolilo, kostkovaný vlněný pléd shodil na zem, zvedl se ze židle, několika složitými pohyby natočil horní polovinu těla, oběma rukama se vši silou pevně chytil opěrek a v podivném úhlu zůstal stát. Bylo patrné, že váha jeho těla nespočívá na nohou, nýbrž výhradně na svalech silných paží pevně svírajících židli. Berlí opřených o roh stolu se ani nedotkl. Měl sílu, byl ohnutý a hrbatý, ale vysoký, hlavou se málem dotýkal nízko visícího lustru, jeho pokroucená postava připomínala kmen starého olivovníku. Tělo měl ohromné a strnulé a uši veliké, ale díky bílé hřívě spadající až na krk, díky obočí, jež připomínalo kupičky sněhu, a hustému, zářivě bílému kníru působil téměř majestátně. Když se oči obou na kratičký okamžik setkaly, zaskočilo Šmuela, že ačkoli starcův hlas zněl ironicky a pobaveně, jeho modré, zamžené oči působily ztrápeně.

Muž se dlaněmi opřel o desku psacího stolu, znovu přenesl celou váhu těla na paže a začal se pomaličku, s velkým úsilím posouvat podél stolu. Podobal se chobotnici, která se ocitla na souši a teď se snaží slézt po šikmém břehu zpátky do vody. Na pažích se dovlekl z křesla kolem celého stolu až k polstrovanému proutěnému lehátku, jakémusi divanu, který na něj čekal pod oknem. Pak zahájil složitou sérii pohybů – ohýbal se a shýbal, dlaněmi si postupně hledal různé opěrné body, až se mu podařilo

uložit velké tělo do lehátka. Hned vzápětí se ozval jeho řezavý, posměšný hlas:

„Á! Inzerát. Jistě, ten inzerát! Ukvapeně jsem si říkal... ale to je vlastně mezi vámi a ní. Já o jejích tajnostech nic netuším. Nemám nic proti tomu, abyste tu po libosti poseděl a počkal. Jaký poklad to tam skrýváte? Myslím pod těmi vousy. Ale prosím vás, vždyť jsem jen žertoval. Já si teď s dovolením trochu zdřímnu. Jak vidíte, trpím degenerativní chorobou. Jsem sešlý. Ale nikam už sejít nesvedu. Tak se prosím posadte, jen se neostýchejte, u mě vám nic zlého nehrozí, posadte se, můžete si třeba vybrat nějakou knihu a číst si, než se vrátí, pokud si tedy nechcete také zdřímnout. Zatím si sedněte. No tak.“

S tím se odmlčel. Nejspíš skutečně zavřel oči. Natažený na lehátku a zabalený v kostkované vlněné dece, jež tam na něj čekala a podobala se plédu, který nechal u židle, vypadal jako obří kukla bource morušového. Nezřetelný obrys jeho postavy se okamžitě proměnil v nehybný horský hřeben.

Šmuela poněkud zaskočilo, když ho stařec opakovaně vybízel, aby se posadil, stačil by mu totiž i letný pohled, aby se přesvědčil, že návštěvník celou dobu sedí na místě a ani jednou nevstal. Na stěně proti psacímu stolu, mezi řadami polic s knihami, visel mírně nakřivo kalendář s obrazem Reuvena Rubina, na němž bylo vidět údolí, kopce, olivovníky, zříceninu a klikatící se horskou stezku. Šmuel náhle pocítil neodolatelné nutkání vstát a dojít kalendář narovnat. Potom se znovu posadil. Pan Wald byl potichu, možná dřímal a neviděl to. A možná se jeho oči pod hustým bílým obočím ještě úplně nezavřely, Šmuelovo počínání sledoval a schvaloval je, a proto je přešel mlčením.

Objevila se ve dveřích, kterých si Šmuel vůbec nevšiml. Nešlo o dveře v pravém slova smyslu, spíš o vchod skrytý za orientálním korálovým závěsem v rohu místnosti. Jakmile vstoupila, natáhla ruku a rozsvítila, a pokoj okamžitě zalilo jasné světlo lustru. Stíny se stáhly za knihy vyskládané v řadách.

Bylo jí kolem pětáctyřiceti, držela se zpříma a po místnosti se pohybovala, jako by si dobře uvědomovala sílu své ženskosti. Na sobě měla jednoduché světlé šaty, které sahaly až ke kotníkům, a hladký červený svetr. Dlouhé tmavé vlasy jí jemně splývaly přes levé ňadro. Pod záplavou vlasů se pohupovaly velké dřevěné náušnice. Šaty jí obepínaly tělo. Boty na podpatku dodávaly její chůzi ještě větší lehkost, když se nesla od vchodu k proutěnému lehátku pana Walda. Tam se zastavila, jednu ruku v bok, jako rázná selka čekající na opozdilou kozu. Když zvedla hnědé, protáhlé oči ke Šmuelovi, který ji sledoval, neusmála se, na tváři se jí však objevil zvědavý, přátelivý a přitom lehce vyzývavý výraz. Jako by se ptala: A co vy? Co byste rád? Co jste nám přinesl za překvapení? A také jako by chtěla dát najevo, že se zatím neusmívá, ale rozhodně to přichází v úvahu.

Šmuel s jejím příchodem zaznamenal v místnosti lehký závan fialkového parfému, ale také vzdálenou, nezřetelnou vůni vypraného prádla, škrobu a teplý pach žehlení, které zachytil už předtím, když krácel chodbou podél zavřených dveří.

„Možná jsem přišel poněkud nevhod,“ omlouval se a rychle dodal: „Jsem tu kvůli tomu inzerátu.“

Znovu se na něj zahleděla hnědýma, sebevědomýma očima a se zájmem či dokonce zalíbením si ho prohlížela tak upřeně, až byl nucen sklopit zrak. Zkoumavě se zadívala na jeho divoký plnovous, jako když člověk beze spěchu pozoruje ležící zvíře. Kývla, nikoli však na něj, nýbrž na pana

Walda, jako by si jen potvrdila závěr, k němuž došla už na začátku. Šmuel na ni několikrát krátce pohlédl a rychle zas odvrátil zrak, přesto si však stihl všimnout výrazné rýhy, která se jí táhla od nosu ke středu horního rtu, připadala mu neobyčejně hluboká a zároveň přitažlivá a křehká. Žena sundala z jedné židle komínek knih, posadila se, přehodila si nohu přes nohu a urovnala si lem šatů.

Na jeho dotaz, zda nepřišel nevhod, nepospíchala s odpovědí, jako by se rozhodla si otázku nejprve důkladně a zodpovědně promyslet.

„Čekal jste dlouho,“ odtušila nakonec. „Vy dva jste si spolu už jistě povíдали.“

Její hlas Šmuela zaskočil. Byl sytý, zněl jako pomalá, líná melodie a zároveň byl věcný. Vzbuzoval důvěru. Neptala se, spíš krátce shrnovala výsledek svých úvah.

„Váš manžel mi navrhl, abych na vás počkal. Z inzerátu jsem vyrozuměl, že...“

Pan Wald otevřel oči a vložil se do hovoru.

„Říkal, že se jmenuje Aš. Tak snad ho nebude až až,“ řekl ženě.

Pak se obrátil na Šmuela a opravil ho, jako když trpělivý učitel opravuje žáka:

„Nejsem manželem téhle dámy. Nemám tu čest ani to potěšení. Přesto lze říct, že Atalja je mou paní.“

Nechal Šmuela chvíli tápat, než uznal za vhodné mu to objasnit:

„Nikoli ve smyslu manželky, ale v tom, v jakém bývá Bůh nazýván Pánem. Jako v obratu ‚Bůh bohů a Pán pánů‘. Nebo jako: ‚Jsem-li Pán, kde je bázeň přede mnou, praví Hospodin zástupů.‘ Ne ovšem jako v obratu: ‚Vůl zná svého hospodáře, osel jesle svého pána.‘

„Dobře pokračujte, jak dlouho chcete,“ prohlásila Atalja. „Mám dojem, že se oba bavíte.“

Vyslovila to bez úsměvu a bez čárky mezi *dobře* a *pokračujte*, ale její laskavý hlas jako by i tentokrát Šmuelovi

sliboval, že všechny možnosti zůstávají otevřené, pokud se bude držet při zemi a neprovede nějakou hloupost. Pak mu položila několik stručných otázek a jednu z nich dokonce zformulovala jednodušeji a důrazně zopakovala, jelikož nebyla spokojená s odpovědí. Potom se na okamžik odmlčela a vzápětí dodala, že zbývá vyjasnit ještě pár věcí.

„Náš host má jistě hlad a žízeň. Sestoupil k nám přece rovnou z karmelských výšin! Dva tři pomeranče, kousek koláče a šálek čaje by dozajista vykonaly zázraky,“ prohodil pan Wald zvesela.

„Vy dva si tu dál konejte zázraky a já zatím postavím na čaj.“ Úsměv, který se jí ne a ne objevit na rtech, nyní zazníval v jejím hlase.

Jen co domluvila, otočila se a zmizela ve dveřích, jimiž přišla a kterých si Šmuel předtím nevšiml. Při odchodu se boky otřela o korálkový závěs. A ten se nepřestal vlnit, ani když už byla dávno ta tam, a vydával jemný šelestivý zvuk. Šmuel zatoužil, aby ten zvuk trval co nejdéle.

7

Někdy se stane, že se běh života zpomalí a postupuje kupředu nesměle jako pramínek vody, který vytéká z okapu, klikatí se hlínou na dvorku a kreslí do ní uzoučké koryto. Narazí na hromádku prachu, na okamžik se zastaví, rozlije se a vytvoří loužičku, zaváhá a pak zkusí kupičku, která mu brání v postupu, podemlít nebo se rozhodne vsáknout a protéct pod ní. Občas se musí kvůli překážce rozdělit a pokračovat v cestě coby tři nebo čtyři pramínky tenké jako pavučina a vytvářející spletité kresby. Nebo to vzdá a nechá se pohltit prašnou půdou dvora. Šmuel Aš – poté co jeho rodiče přišli naráz o životní úspory, jeho bakalářská práce uvázla na mrtvém bodě, jeho studium muselo být přerušeno a jeho dívka jej opustila, aby se vdala za

bývalého přítele – se rozhodl přijmout nabízenou práci v domě v uličce Rabiho Elbaze. Za ubytování a skromný měsíční plat bude dělat několik hodin denně společnost chromému muži a ve zbylém čase bude mít volno. A pak šlo také o Atalju: přestože byla dvakrát starší než on, pocítil zklamání pokaždé, když odešla z místnosti. Všiml si, že mezi jejími slovy a hlasem panuje jistý nesoulad, ne-li přímo rozpor. Slovy neplýtvala a její poznámky měly často kousavý ráz, ale hlas, který je pronášel, zněl vřele.

O pár dnů později vyklidil Šmuel svůj pokoj ve čtvrti Tel Arza a nastěhoval se do domku s dlážděným dvorkem stíněným fíkovníkem a révou, domku, který ho už na první pohled okouznil. V pěti kartonových krabicích a starém vojenském pytlí si přinesl oblečení, knihy, psací stroj a stočené plakáty – jeden s mrtvým Ježíšem v matčině náruči a druhý s hrdiny kubánské revoluce. Pod paží svíral gramofon a v ruce hromádku desek. Tentokrát neklopýtł, když se stolička za vstupními dveřmi nadzvedla, a dal si pozor, aby ji dlouhým krokem překonal.

Atalja Abravanelová mu popořádku vysvětlila, co bude patřit k jeho povinnostem a jaké v domě panují zvyklosti. Ukázala mu točité železné schody vedoucí z kuchyně do jeho pokojíku v podkrovní. Vestoje u paty schodiště Šmuelovi vyložila, co bude obnášet jeho práce a jak to chodí v kuchyni a s prádlem. Jednu ruku s roztaženými prsty měla přitom v bok, zatímco druhou mu letmo přejela po vlněném svetru, aby odstranila stéblo či lístek, který se na něm zachytil. Vyjadřovala se přesně a věcně, ale její hlas v něm vzbuzoval představu vyhrátého, setmělého pokoje.

„Abyste rozuměl,“ řekla, „Wald je noční tvor. Dopoledne zpravidla prospí, protože bývá vzhůru až do časného rána. Každý večer od pěti do deseti nebo jedenácti s ním budete trávit čas v knihovně a povídat si. To je víceméně celý váš úkol. Denně v půl páté tam zajdete dolít do kamínek naftu a zatopit. Nakrmíte rybičky v akváriu. Téma

k hovoru se nemusíte nijak zvlášť snažit hledat – Wald jich má nepřeberně. Brzy taky zjistíte, že patří k lidem, kteří mluví hlavně proto, že nesnesou ani chvíli ticha. Nebojte se s ním přít, jakmile s ním někdo nesouhlasí, hned ožije. Jako starý pes, který ještě stojí o to, aby se občas u domu objevil někdo cizí a on měl důvod se rozštěkat, třeba i kousnout. I když jenom naoko. Čaje spolu vypijte, kolik chcete – tady je konvice, tady treť, cukr a krabice sušenek. V sedm hodin ohřejete v kuchyni kaši, která bude stát na plotýnce přikrytá alobalem, a donesete mu ji. Většinou sní večeři rychle a s chutí, ale i když si dá jen pár soust nebo ji odmítne úplně, do jídla ho nenutte. Jen se nakonec zeptejte, jestli už můžete tác odnést, a všechno pak položte v kuchyni na stůl. Na záchod se o berlích dokáže dostat sám. V deset hodin mu připomeňte, aby si vzal léky. V jedenáct nebo krátce předtím mu postavte na stůl termosku s čajem, ať má v noci co pít, a pak můžete jít. Až se rozloučíte, zaskočte na chvílku do kuchyně, opláchněte talíř a šálek a položte je na odkapávač. V noci si obvykle čte a píše, ale ráno pak to, co napsal, pokaždé roztrhá. Když je v pokoji sám, rád mluví nahlas, někdy se dokonce sám se sebou pře. Občas si celé hodiny volá s některým ze svých tří čtyř starých přátel a diskutuje s nimi. Pokud náhodou uslyšíte, jak zvyšuje hlas mimo vaši pracovní dobu, nevěšmejte si toho. Občas v noci vzlyká, ale nechodte za ním. Nechte ho být. A pokud jde o mě –“ V jejím hlase se na okamžik ozvalo zaváhání, jako malá skulina, která se hned zase zavřela. „To je jedno. Pojdte sem. Podívejte se: tady je plyn. Tady odpadkový koš. Elektrická plotýnka. Tady je cukr a káva. Krekry. Sušenky. Sušené ovoce. V lednici je mléko a sýry, trocha ovoce a zeleniny. Tady nahoře najdete konzervy, maso, sardinky, hrášek a kukuřici. Některé tu jsou ještě od blokády Jeruzaléma. V téhle skřínce je nádobí. Tady jsou pojistky. Tady chleba. Kousek dál v ulici bydlí sousedka Sara de Toledo, starší paní, každé

poledne nosí Waldovi vegetariánský oběd a kvečeru pak postaví na plotýnku kaši. Platíme jí za to. Kaše, kterou večer nechává v kuchyni, vystačí i pro vás. V poledne se o sebe postarejte sám – za rohem v Usiškinově ulici je malá vegetariánská restaurace. Tady stojí koš na špinavé prádlo. Každé úterý k nám chodí hospodyně. Bela. Pokud vám to bude vyhovovat, může vyprat i vám a trochu vám poklidit, nemusíte za to platit. Jeden z těch, co tu byli před vámi, se z nějakého důvodu Bely hrozně bál. Netuším proč. Všichni zřejmě hledali sami sebe. Co našli, to nevím, ale žádný tu nevydržel déle než pár měsíců. Všechny ty volné hodiny nahoře v podkroví pro ně nejdřív měly své kouzlo, ale pak je začaly skličovat. Vy jste sem jistě také přišel, abyste tu stranou od lidí hledal sám sebe. Nebo možná psal verše. Jeden by si myslel, že vraždy a mučení už zmizely ze světa, lidstvo přišlo k rozumu a zbavilo se všeho utrpení a teď jen netrpělivě čeká na trochu poezie. Tady vždycky najdete čisté ručníky. A tohle jsou moje dveře. Ať vás ani nenapadne sem za mnou chodit. Nikdy. Pokud budete něco potřebovat, nechte mi vzkaz na stole v kuchyni, a já doplním, co vám bude chybět. Ne abyste za mnou začal běhat, až se budete cítit osamělý, jako to dělali ti před vámi. Tenhle dům zřejmě osamělost přímo podněcuje. Mě z toho ale vynechte. Nemám co nabídnout. A ještě něco – když u Walda nikdo není, mluvím sám se sebou, ale někdy taky křičím: volá mě nebo lidi, kteří už nežijí, občas dost úpěnlivě. Možná bude volat i vás. Přichází to na něj hlavně pozdě v noci. Nevšímejte si toho, otočte se na druhý bok a spěte dál. Úkol, který v tomhle domě máte, je přesně vymezený: od pěti do jedenácti. Waldův noční křik se vás netýká. Stejně jako další věci, které se tu někdy mohou dít. Od všeho, co není vaše starost, se držte stranou. Málem bych zapomněla: tady máte klíče. Tenhle je od domu a tenhle od vašeho pokoje. Mimo svou pracovní dobu můžete samozřejmě po libosti odcházet i přicházet,

ale v žádném případě si nesmíte vodit návštěvy. Pánské ani dámské. Nikdy. Pohostinnost tady rozhodně nepěstujeme. A vy sám, Aši? Křičíte někdy v noci? Chodíte ve spaní po domě? Ne? No nic. Zapomeňte, že jsem se ptala. A ještě jedna věc: podepíšete mi tady, že se zavazujete o nás nemluvit. Za žádných okolností. Nikomu nebudete vykládat žádné podrobnosti. Ani svým příbuzným ne. Nikomu se vůbec nebudete svěřovat s tím, že u nás pracujete. Když nebude zbytí, můžete říct, že hlídáte dům, a proto u nás zdarma bydlíte. Zapomněla jsem na něco? Nebo vy? Měl jste nějaké přání? Chtěl jste se na něco zeptat? Snad jsem vás moc nepolekala.“

Šmuel se během jejího proslovu párkrát pokusil podívat se jí krátce do očí. Pokaždé se však setkal se strohým, varovným pohledem, ve kterém jako by doutnaly žhavé uhlíky, a musel rychle odvrátit zrak. Tentokrát se rozhodl, že to nevzdá. Dovedl se usmívat na ženy s milou, chlapeckou bezelstností a nechat v hlase zaznít ostych a bezradnost, jež stály v dojemném protikladu k jeho urostlému tělu a kudrnatému neandrtálskému plnovousu. Ten ostych, často smíšený s nakažlivým nadšením a jakýmsi věčně přítomným smutkem, mu u dívek pomáhal vyšlapávat cestičku.

„Mám jen jednu otázku. Osobní, jestli smím. Jak jste vlastně s panem Waldem příbuzní nebo jaký je mezi vámi vztah?“

„Na to vám přece už odpověděl – jsem za něj zodpovědná.“

„A ještě jednu. Opravdu mi nemusíte odpovídat.“

„Ptejte se. Ale tenhle dotaz bude pro dnešek poslední.“

„Máte vznešené jméno: Abravanelová. Nic mi do toho není, ale nejste nějak příbuzná se Šaltielem Abravanelem? Víím, že ve čtyřicátých letech žil v Jeruzalémě. Působil ve vedení Židovské agentury. Nebo v Židovské národní radě? Mám dojem, že jako jediný z nich nesouhlasil se založením státu. Nebo snad jen s Ben Gurionovým pojetím. Pamatuju si to jenom matně. Byl to právník, nebo možná orientalista.

Příslušník deváté jeruzalémské generace? Nebo sedmé? Představoval něco jako jednočlennou opozici. A Ben Gurion ho potom z vedení vyhodil, aby mu nekřížil plány. Ale možná pletu několik lidí dohromady.“

Atalja nespíchala s odpovědí. Místo toho Šmuelovi naznačila, aby vyšel po točitých schodech, a sama ho následovala až ke dveřím podkrovního pokojíku, tam se zastavila, opřela se o zárubeň, mírně vysunula levý bok, napnutou paží se dotkla protější strany zárubně a svým tělem mu tak uzavřela cestu ke schodišti. A jako když zpoza nízkých mraků zazáří slunce, objevil se jí v koutcích očí nepřítomný, bolestný úsměv a rozlil se jí kolem úst, a možná v něm byla stopa překvapení či dokonce vděčnosti: tak to alespoň Šmuelovi v onen okamžik připadalo. Vzápětí však úsměv potlačila a její tvář pohasla, jako když člověk přibouchne dveře.

Zdála se mu krásná a přitažlivá, ale v její tváři bylo přesto cosi zvláštního a raněného, co připomínalo bílou divadelní masku nebo nabílenou tvář mima. Kdovíproč mu v ten okamžik vstoupily do očí slzy, a on rychle odvrátil hlavu, jelikož se za ně styděl.

„To byl můj otec,“ řekla už zády k němu, zatímco sestupovala po železných schodech.

Než ji spatřil znovu, uplynulo několik dní.

8

Ve Šmuelově životě se začala psát nová kapitola. Občas ho přepadla neodbytná touha rozběhnout se za Jardenou, vypůjčit si ji na hodinu či dvě od manžela, sběrače dešťové vody Nešera Šereševského, a nadšeně jí povypprávět o svém současném mnišském způsobu života, který se tak lišil od toho předchozího. Připadalo mu, jako by se znovu narodil, toužil Jardeně dokázat, že už se vypořádal se všemi

nedostatky – s horečnatostí, upovídáností, se zženštilým sklonem dojímat se k slzám i s věčnou netrpělivostí, chtěl jí ukázat, že se konečně i z něj stává klidný a solidní muž, který si v ničem nezadá s tím, jehož si vybrala za manžela. Nebo ji místo řeči vzít za ruku a odvést ji sem, ukázat jí ten zimní dvorek s kamennou zdí a dlážděním a setmělý, do sebe uzavřený dům obklopený cypřiši, fikovníkem a révou, zavést ji do podkrovního pokojíku, kde vede osamělý, hloubavý život pod dohledem vousatých vůdců kubánské revoluce, a nevynechat ani knihovnu pana Walda, v níž spolu několik hodin denně sedávají a hovoří a kde se Šmuel pomalu učí trpělivosti a vnímavosti. Rád by Jardeně osobně představil toho chromého, vysokého, zkrouceného starce s bílou einsteinovskou hřívou, hustým sněhobílým knírem a zálibou v poučování, i krásnou, odtažitou ženu, jejíž pronikavé oči se člověku vysmívají, ale vřelý hlas deřoucí se jí z hrudi ten výsměch popírá.

Jardena by si nás jistě hned zamilovala.

Třeba by dokonce dostala chuť opustit tu svou chodící nádrž na dešťovou vodu a připojit se k nám.

Ale Atalja ho přece přiměla, aby se písemně zavázal, že si nebude do domu vodit návštěvy ani nikomu vyprávět, čím se tu zabývá. Do očí mu znovu vstoupily slzy. A protože měl na ně i na své představy zlost, rozhodl se zout si boty a v šatech si lehnout do postele. Má tolik volného času. A venku jen fouká a prší. Toužil jsi po naprosté izolaci, po inspiraci, po dlouhých prázdných hodinách plynoucích v úplném tichu; to vše se ti tu nabízí. To vše teď máš. Na stropě podkrovního pokojíku, přímo nad postelí se v popraskané omítce rýsují obrysy moří a kontinentů: celé hodiny můžeš ležet na zádech a pozorovat ostrovy, útesy, zálivy, sopky a fjordy. Občas se objeví nějaký brouček a proplétá se mezi nimi. Třeba se právě tady dokážeš vrátit k Ježíšovi a Židům. A k Jidáši Iškariotskému. Nebo k vnitřní příčině nezdarů všech revolucí.

Budeš se tu věnovat důkladné badatelské práci? Nebo začneš psát román? A večer, až ti skončí povinnosti, budeš u čaje předčítat panu Waldovi a překvapené Atalje kapitolu za kapitolou?

Každé odpoledne krátce po čtvrté vstal Šmuel z postele, umyl se, plnovous si poprášil trochou voňavého zásypu a sešel po točitých železných schodech, roztopil kamínka v knihovně a usadil se před černý psací stůl pana Walda do proutěného křesla vystlaného polštářky s orientální výšivkou. Někdy se zahleděl na párek zlatých rybek, které ho smutně a téměř bez hnutí sledovaly přes sklo kulatého akvária, a pozorně naslouchal přednáškám, v nichž si pan Wald liboval. Občas vstal a sobě i jemu nalil čaj. Upravil knot kamínek, aby modrý plamínek klidně hořel. Nebo mírně pootevřel okno zakryté zvenku okenicemi a vpustil dovnitř trochu vzduchu provoněného borovicemi a prosyceného deštěm.

V pět a pak znovu v sedm a v devět si stařec pouštěl zprávy z malého rádia na psacím stole. Jindy se začel do listu *Davar* a Šmuelovi pak objasňoval pozadí zpráv. Ben Gurion opět sestavuje koalici. Přizve do ní Sjednocenou stranu pracujících a Jednotu práce, nebo ne? „Ben Gurionovi se nikdo nevyrovná,“ říkával. „Židovský národ nikdy neměl tak vizionářského vůdce. Jen málokdo chápe tak jako on, že být ‚lidem, který přebývá odděleně a nepočítá se mezi pronárody‘ je prokletí a ne požehnaní.“

Mezi jednotlivými relacemi zpráv s ním pan Wald hovořil například o pošetilosti Charlese Darwina a jeho stoupenců:

„Jak vůbec mohlo někoho napadnout, že oko a zrakový nerv se vyvinuly postupně jako reakce na potřebu vidět a díky takzvanému přírodnímu výběru? Přece dokud není na celém světě žádné oko ani zrakový nerv, nepotřebuje nikdo vidět a neexistuje nic, co by samotnou podstatu této potřeby předjímal! Jak se lidé vůbec mohou domnívat, že by se v tomto nevidoucím světě, v této nekonečné, věčné

temnotě, která netuší, že je temnotou, náhle jako záblesk objevila nějaká buňka nebo skupina buněk, které by se *ex nihilo* začaly vyvíjet a rozeznávat tvary, barvy a rozměry? Neříká se snad: vězeň se sám ze žaláře nevysvobodí? Tak prosím. A evoluční teorie nám navíc nedokáže poskytnout ani náznak vysvětlení, kde se v neživém světě náhle vzala první buňka či semínko. To se tam zničehonic, *ex nihilo*, někdo objevil a nějakou bezvýznamnou molekulu jakéhosi nerostu začal učit, jak se probudit z věčné nehybnosti, sluneční světlo proměnit v uhlovodíky a ty pak využít k vývoji a růstu?

Žádné darwinistické vysvětlení neexistuje, a prosím pěkně ani existovat nemůže, ani pro tu pozoruhodnou skutečnost, že kočka si téměř hned od narození umí vyhrabat důlek, kam vykoná potřebu, a potom ho zase zahází hlínou. Lze se snad domnívat, že tu sehrál nějakou roli přírodní výběr? Že všechny kočky, které nebyly nadány schopností provádět tuhle složitou hygienu, zemřely bez mládat a plodit a množit se dokázali jen potomci těch, které výkaly zahrabávají? A proč to byla právě kočka, koho nerozdrtila ozubená kola mechanismu přírodního výběru a kdo dostal do vínku tuhle ukázkovou čistotnost, proč ne pes, kráva nebo kůň? Proč Darwinův přírodní výběr nevybíral trochu pečlivěji a nechal na světě kromě kočky například vepře, který se olizovat a čistit nedovede? A kdo naučil prapředka všech hygienmilovných koček, jak si tu jamku vyhrabat a jak ji zaházet hlínou? Neříkali snad už staří učenci: „Kleště bez kleští nevyrobíš?“

Šmuel sledoval starcovy pohybuující se rty pod hustým bělostným knírem a pokaždé ho znovu zarazil rozpor mezi duchaplností a veselostí jeho slov a hlubokým smutkem modrošedých očí: tragických očí v tváři satyra.

Někdy stařec dlouze a s vervou, jak měl ve zvyku, hovořil o temném strachu, který odpradávná vyvolává postava